

<https://doi.org/10.62837/2024.3.356>

KƏRİMOVA FATİMƏ FUAD QIZI

Bakı Slavyan Universiteti

Şamil Əzizbəyov küç., 102

E-mail: fatima.karimli@icloud.com

İNNOVASİYALI İDARƏETMƏNİN TƏLİMİN KEYFİYYƏTİNƏ TƏSİRİ

Xülasə

Cəmiyyətlər və sosial sistemlər daimi dəyişmə dinamikasının təsiri altındadır. Con Dyuinin dediyi kimi, hərəkət fiziki fakt olduğu kimi, dəyişiklik də sosial faktıdır. Bu dəyişiklik tələbləri həm təşkilatlara, həm də cəmiyyətlərə təsir göstərir. Təşkilatlarda planlı və idarə olunan dəyişikliklərin zəruriliyi innovasiya anlayışını daha da vacib edir. Bu gün inkişaf edən və dəyişən iqtisadiyyatda ən mühüm rəqabət alətinə çevrilmiş innovasiya termini iqtisadiyyat, marketinq, biznesin idarə edilməsi, təhsilin idarə edilməsi və s. bir çox sahələrdə istifadə olunub və müxtəlif nöqteyi-nəzərdən müzakirə edilib, qiymətləndirilib.

İnsan fəaliyyətinin bütün sahələrində olduğu kimi təhsildə də innovasiyaların mühüm rolu vardır. Əslində təhsil tarixindəki bütün islahatlar ictimai inkişafdan doğan innovasiyaların təhsildə sistemli tətbiqinə xidmət etmişdir. Təhsilin inkişafı üzrə innovativ fəaliyyət ilk növbədə təhsil sahəsində dövlət siyasətinin prinsiplərinə, dövlətin bu məsələ ilə bağlı qəbul etdiyi qərarlara, proqramlara, strategiyalara əsaslanmalıdır. Bu baxımdan son illərdə respublikamızda təhsilin inkişafı ilə bağlı olduqca ciddi, mühüm əhəmiyyət kəsb edən dövlət sənədləri, qərar və proqramlar qəbul olunmuşdur.

Açar sözlər: *idarəetmədə yeniliklər, təhsil müəssisəsi, effektiv idarəetmə, pedaqoji innovasiya, təhsil xidmətlərinin keyfiyyəti.*

Təhsil ən yüksək keyfiyyətə malik olarsa, dünya nemətlərinin ən böyüyüdür.

Əks təqdirdə tamamilə faydasızdır.

R. Kiplinq

İnnovasiyalar istənilən peşəkar insan fəaliyyəti üçün xarakterikdir və buna görə də təbii olaraq öyrənilmə, təhlil və həyata keçirilmə predmetinə çevrilir. Yeniliklər öz-özünə yaranmır, onlar elmi tədqiqatların, ayrı-ayrı müəllimlərin və bütöv bir kollektivin qabaqcıl pedaqoji təcrübəsinin nəticəsidir.

Təhsildə innovativ proseslər bu gün dövrün əsas tələbi kimi sosial inkişafın tərkib hissəsinə çevrilmişdir. “Yenilik” anlayışı yenilik, dəyişiklik deməkdir; bir vasitə və proses kimi innovasiya yeni bir şeyin tətbiqini nəzərdə tutur. Pedaqoji prosesa münasibətdə innovasiya təlim və tərbiyənin məqsədlərinə, məzmununa, metod və

formalarına yeni şeylərin daxil edilməsi, müəllimlə şagirdin birgə fəaliyyətinin təşkili deməkdir.

Innovativ təhsil texnologiyalarının əsas məqsədi insanı daim dəyişən dünyada həyata hazırlamaqdır. Belə təlimin mahiyyəti təhsil prosesinin insan potensialına yönəldilməsi və onların həyata keçirilməsidir.

Təhsil innovasiya mexanizmlərini inkişaf etdirməli, həyati problemlərin həlli üçün yaradıcı yollar tapmalı, yaradıcılığın insan mövcudluğunun norma və formasına çevrilməsinə töhfə verməlidir. Innovativ fəaliyyətin məqsədi ənənəvi sistemlə müqayisədə şagirdin şəxsiyyətində keyfiyyət dəyişikliyi. Bu, pedaqoji böhranın aradan qaldırılmasını nəzərdə tutan praktikada bilinməyən didaktik və təhsil proqramlarının peşəkar fəaliyyətə daxil edilməsi sayəsində mümkün olur. Hərəkətləri həvəsləndirmək, alınan məlumatları müstəqil şəkildə idarə etmək, yaradıcı qeyri-ənənəvi təfəkkürün formalaşdırılması, uşaqların təbii qabiliyyətlərini maksimum şəkildə üzə çıxarmaqla inkişafı, elm və təcrübənin ən son nailiyyətlərindən istifadə etmək innovativ fəaliyyətin əsas məqsədləridir. İnsanın mənəvi özünü təkmilləşdirməsinə yönəlmiş sosial əhəmiyyətli təcrübə kimi təhsildə innovativ fəaliyyət cəmiyyətdə mövcud olan bütün təcrübə növlərinin transformasiyasını təmin edə bilməsi ilə vacibdir [4].

Cəmiyyətin, mədəniyyətin və təhsilin müasir inkişafı şəraitində pedaqoji fəaliyyətə innovativ diqqətin zəruriliyi bir sıra hallarla müəyyən edilir.

Birincisi, davam edən sosial-iqtisadi dəyişikliklər müxtəlif tipli təhsil müəssisələrində təhsil sisteminin, tədris prosesinin təşkili metodikasının və texnologiyasının köklü şəkildə yenilənməsini zəruri etmişdir. Pedaqoji innovasiyaların yaradılması, inkişafı və istifadəsi də daxil olmaqla, müəllim və tərbiyəçilərin fəaliyyətinin innovativ istiqaməti təhsil siyasətinin yenilənməsi vasitəsidir.

İkincisi, təhsilin məzmununun humanitarlaşdırılmasının artırılması, tədris fənlərinin həcmində və tərkibində davamlı dəyişikliklər, yeni tədris fənlərinin tətbiqi yeni təşkilati formaların və tədris texnologiyalarının daim axtarışını tələb edir. Bu vəziyyətdə pedaqoji biliklərin tədris mühitində rolu və nüfuzu əhəmiyyətli dərəcədə artır.

Üçüncüsü, pedaqoji innovasiyaların mənimsənilməsi və tətbiqi faktına müəllimlərin münasibətinin xarakterinin dəyişməsi. Tədris prosesinin məzmununun ciddi tənzimlənməsi şəraitində müəllim yeni proqram və dərslərlərin müstəqil seçimi ilə yanaşı, həm də tədrisin yeni texnika və metodlarından istifadə etməklə məhdudlaşır. Əgər əvvəllər innovativ fəaliyyət əsasən yuxarıdan tövsiyə edilən innovasiyaların istifadəsinə endirilirdisə, indi getdikcə seçici, tədqiqat xarakteri alır. Məhz buna görə də məktəb rəhbərlərinin və təhsil orqanlarının işində mühüm istiqamət müəllimlər tərəfindən tətbiq edilən pedaqoji yeniliklərin təhlili və qiymətləndirilməsi, onların uğurlu inkişafı və tətbiqi üçün şərait yaradılmasıdır.

Dördüncüsü, ümumi təhsil müəssisələrinin bazar münasibətlərinə daxil olması, yeni tipli, o cümlədən qeyri-dövlət təhsil müəssisələrinin yaradılması onların rəqəbatqabiliyyətli olmasının real vəziyyətini yaradır.

Beləliklə, təhsildə innovativ proseslər təhsil prosesinin təşkilinə yaradıcı, innovativ yanaşmanın inkişafı ilə xarakterizə olunan yeni təhsil paradigmasının inkişafının təzahürüdür.

Hazırda global təhsil məkanının inkişaf tendensiyaları proqnozlaşdırılır, təhsil sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsi və onların integrasiya proseslərinə reaksiyası əsasında regionların növləri müəyyən edilir.

Innovasiya (yenilik) praktik olaraq tətbiq oluna bilən və müəyyən ehtiyacları ödəməyə qadir olan yeni və ya təkmilləşdirilmiş məhsul və ya texnologiya şəklində təcəssüm olunmuş yaradıcı fəaliyyətin yekun nəticəsidir. Başqa sözlə desək, innovasiya yeni ideya və biliklərin istehlakçıların müəyyən tələbatlarını ödəmək üçün praktiki istifadəsi məqsədi ilə həyata keçirilməsinin nəticəsidir.

Təhsildə innovasiyaların idarə edilməsi təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi və bazarın təşviqi məqsədi ilə onların yaradılması, inkişafı sahəsində innovasiyaların idarə edilməsinin elmi əsaslı prinsiplərinin, formalarının, metodlarının, üsullarının və vasitələrinin məcmusudur.

İnnovasiya proseslərinin məqsədi keyfiyyətə yeni, ali təhsil nəticələrinə nail olmaq, təhsil müəssisələrinin rəqabət qabiliyyətini artırmaqdır. İnnovasiya prosesi müasir və ya modernləşdirilmiş innovasiyaların (nəzəriyyələr, metodlar, texnologiyalar və s.) yaradılması, inkişafı, istifadəsi və yayılması üçün kompleks fəaliyyətdir.

Bu, elmi biliklərin innovasiyaya çevrilməsi prosesi, ideyanın ardıcıl olaraq məhsula, texnologiyaya və ya xidmətə çevrilməsi prosesidir; təhsil sistemini yeni keyfiyyət vəziyyətinə, inkişaf rejiminə keçirməyi qarşısına məqsəd qoyan motivasiyalı, məqsədyönlü, şüurlu prosesdir.

İnnovasiya proseslərinin istiqaməti, tempi və effektivliyi onların fəaliyyət göstərdiyi və inkişaf etdiyi sosial-iqtisadi mühitdən, eləcə də idarəetmənin keyfiyyətindən asılıdır.

Müasir elmdə idarəetmə sistemi bir-biri ilə əlaqəli olan insan, maddi, texniki, informasiya, tənzimləyici və digər komponentlərin məcmusu kimi şərh olunur ki, bunun sayəsində bütün idarəetmə funksiyaları kompleks həyata keçirilir.

Təhsildə innovasiyaların idarə edilməsi dedikdə, tədris prosesinin optimallaşdırılmasına və humanistləşdirilməsinə, təhsilin nəticələrinin yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş nəzarət və idarə olunan sistemlərin müəyyən mütəşəkkil qarşılıqlı əlaqəsi başa düşülməlidir. İdarəetmə strategiyası o zaman effektiv olur ki, o, real inkişaf prosesinin məntiqinə uyğun gəlir.

İnnovasiya fəaliyyətinin idarə edilməsi mürəkkəb, çoxfunksiyalı prosesdir, o cümlədən müxtəlif tədbirlər kompleksi, o cümlədən: strateji və taktiki məqsədlərin müəyyən edilməsi, qeyri-müəyyənlik və risk nəzərə alınmaqla xarici mühitin təhlili, təhsil müəssisəsinin infrastrukturunun və imkanlarının təhlili, faktiki fəaliyyətin diaqnostikası, kreativ ideyaların mənbələrinin axtarışı və onların maliyyələşdirilməsi, innovasiya portfelinin formalaşdırılması, strateji və əməliyyat planlaşdırması, elmi-metodiki işlərin idarə edilməsi, təşkilati strukturların təkmilləşdirilməsi, innovasiyaların effektivliyinin təhlili və qiymətləndirilməsi, innovativ marketing,

diversifikasiya və risklərin idarə edilməsi üçün strategiya və taktikaların işlənilib hazırlanması və s.

Amma innovasiyaların idarə edilməsinin əsas istiqamətləri və vəzifələri, fikrimizcə, aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır: vahid innovasiya siyasətinin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi; strategiyalar, layihələr, proqramlar sisteminin müəyyən edilməsi; resurs təminatı və innovasiya fəaliyyətinin gedişatına nəzarət; xarici dil müəllimlərinin hazırlanması və təhsili; hədəf komandaların, innovativ layihələr həyata keçirən qrupların formalaşdırılması, xarici dil təhsilində innovativ mühitin yaradılması.

İnnovasiya proseslərinin idarə edilməsinin bir çox variantı var, o, standartların birləşməsinə və birləşmələrin orijinallığını, konkret vəziyyətə əsaslanan fəaliyyət üsullarının çevikliyini və unikallığını əhatə edir. İnnovasiyaların idarə edilməsində hazır reseptlər yoxdur və ola da bilməz.

İnnovasiyanın uğurunun ən vacib şərti təhsil müəssisəsində innovativ mühitin - yeniliklərin tətbiqini təmin edən təşkilati, metodoloji, psixoloji xarakterli tədbirlər kompleksi ilə dəstəklənən müəyyən mənəvi-psixoloji münasibətlərin olmasıdır.

İnnovativ mühitin əlamətlərinə aşağıdakılar daxildir: müəllimlərin yaradıcılıq qabiliyyəti, komandada tərəfdaşlıq və dostluq münasibətlərinin olması, yaxşı rəy (şagirdlər, ailələr, cəmiyyətlər), eləcə də yüksək inkişaf etmiş komandanın integrativ xüsusiyyətləri (ümumi dəyər), istiqamətlər, maraqlar, məqsədlər və s.)

İdarəetmə təcrübəsində innovativ səylərin integrasiyasının, təşkilatın innovativ potensialının artırılmasının, müəllimlərin innovativ fəaliyyətə cəlb edilməsinin müxtəlif formaları məlumdur:

Bunlar təcrübə, müəllimlər üçün təkmilləşdirmə; pedaqoji, metodiki məsləhətlər, dəyirmi masalar, müzakirələr; yeni pedaqoji ideyalar yaratmaq üçün işgüzar, rollu, evristik oyunlar; müəllimlərin tədqiqat və redaksiya və nəşriyyat fəaliyyəti; elmi-metodiki konfranslarda iştirak;

Ədəbiyyat

1. Əliyeva N.R. İnnovasiya menecmenti. Dərs vəsaiti. Bakı, 2016. - 183 səh.
2. Əliyev P.B. Ümumtəhsil məktəblərinin idarəedilməsi işinin planlaşdırılması. Bakı, 2016, 252 səh.
3. Rüstəmov P.H. Müasir idarəetmə sistemində innovasiyalı yanaşma (Azərbaycanın neft-qaz sənayəsi təmsalında). Dərs vəsaiti. Bakı: "İqtisad Universiteti" Nəşriyyatı, 2015.- 168 səh.
4. Benoit Dostie. The impact of training on innovation. [Vol. 71, No. 1 \(January 2018\)](#), pp. 64-87 (24 pages)
5. Nizhneva N., Zaniewski J., Nizhneva-Ksenafontava N. Management in language teaching / Идеи. Поиски. Решения: материалы IX Междунар. науч. практ. конф., Минск, 25 ноября 2015 г.
6. Петровский Н.В. Образование в контексте современного образования. – Педагогика, № 1, 1996.

7. <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-innovatsionnyh-tehnologiy-na-kachestvo-obrazovatel'nogo-protsessa>
8. https://www.researchgate.net/publication/323543800_The_effects_of_innovation_management_on_school_performance_of_secondary_schools_in_Thailand
9. <https://www.dissercat.com/content/razvitiye-obrazovatel'nogo-uchrezhdeniya-na-osnove-innovatsionnoi-deyatelnosti>
10. <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsii-v-upravlenii-obrazovatel'nym-uchrezhdeniem>
11. http://www.anl.az/down/meqale/az_muellimi/2014/yanvar/350556.htm

КАРИМОВА ФАТИМА

**ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННОГО УПРАВЛЕНИЯ
НА КАЧЕСТВО ОБУЧЕНИЯ
АННОТАЦИЯ**

Общества и социальные системы находятся под влиянием постоянной динамики изменений. Как сказал Джон Дьюи, точно так же, как движение — это физический факт, изменение — это социальный факт. Эти требования к изменениям влияют как на организации, так и на общество. Необходимость плановых и контролируемых изменений в организациях делает концепцию инноваций еще более важной. Термин «инновация», ставший важнейшим конкурентным инструментом в современной развивающейся и меняющейся экономике, используется в экономике, маркетинге, управлении бизнесом, управлении образованием и т. д. Он использовался во многих областях, обсуждался и оценивался с разных точек зрения.

В статье рассматривается инновационная деятельности образовательной организации, направленная на повышение её конкурентоспособности. Раскрываются понятия «педагогическая инновация», «инновации в управлении». Производимые изменения раскрываются как новшество, не смотря на то, что они уже где-то применялись и использовались, но в данный момент и в данной среде приобретают особое значение и могут стимулировать образовательный процесс. Внимание уделяется различным подходам к классификации инновационных процессов.

Ключевые слова: инновации в управлении, образовательное учреждение, эффективное управление, педагогическая инновация, качество образовательных услуг

FATIMA KARIMOVA

**THE EFFECT OF INNOVATIVE MANAGEMENT
ON THE QUALITY OF TRAINING
ANNOTATION**

Societies and social systems are under the influence of a constant dynamic of change. As John Dewey said, just as movement is a physical fact, change is a social fact. These change requirements affect organizations as well as societies. The necessity of planned and controlled changes in organizations makes the concept of innovation even more important. The term innovation, which has become the most important competitive tool in today's developing and changing economy, is used in economics, marketing, business management, education management, etc. It has been used in many fields and has been discussed and evaluated from different perspectives.

The article deals with the innovative activity of the educational organization, aimed at increasing its competitiveness. The notions “pedagogical innovation”, “innovations in management” are disclosed. Produced changes are disclosed as an innovation, in spite of the fact that they have already been used and used somewhere, but at the moment and in this environment they acquire special significance and can stimulate the educational process. Attention is given to different approaches to the classification of innovative processes.

Key words: *innovations in management, educational institution, effective management, pedagogical innovation, quality of educational services*

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 15.03.2024

Çapa qəbul olunma tarixi: 30.03.2024

Rəyçi: Prof. Pıralı Əliyev
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur